

МОДЕЛІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕХОДІВ ТА ПРАКТИКА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ

В статті розглянуто основні моделі демократичних переходів та практика їх застосування у пострадянських країнах, зокрема, Латвійській республіці, Польщі, Білорусії, Туркменістані, Російській федерації. Визначено, що для посткомуністичних країн характерні три моделі політичного транзиту, а саме: модель прямого переходу; модель двофазового переходу; модель «зворотного розвитку». Проаналізовано особливості політичного транзиту у кожній з держав та визначені чинники, що стимулювали успішність демократичного переходу в прибалтійських державах, Польщі, Угорщині та інших. Також визначені основні причини провалу демократизації у Російській федерації, Білорусії, Туркменістані.

Ключові слова: демократизація, політична трансформація, політичний транзит, моделі демократичних переходів.

Особливістю сучасного світового процесу є демократизація моделей владного функціонування. Поштовхом «третьої хвилі» демократизації стало падіння комуністичного режиму. Проте демократичний транзит у пострадянських державах мав свої особливості та не завершився формуванням консолідованих демократій у всіх країнах посткомуністичного простору.

С. Хантінгтон визначив п'ять моделей переходів до демократії: циклічну модель, модель «другої спроби», модель «перерваної демократії»; модель «прямого переходу» та модель «деколонізації» [14]. Зазначені моделі вказують на основні чинники, послідовність і умови руху між авторитаризмом і демократією.

Враховуючи сутність авторитаризму, слід зазначити, що він є стадією трансформації між тоталітаризмом та демократією. Тому, надарма, О. Романюк зазначає що у процесі трансформації тоталітарної системи можливі декілька варіантів переходу, зокрема: перехід до ліберальної демократії, перехід до авторитаризму та зворот до тоталітаризму. Усе це зумовлює актуальність дослідження особливостей демократичного транзиту у посткомуністичних державах.

Стосовно питань вивчення сучасних трансформаційних процесів, слід зазначити праці таких авторів як: Г. Бергер, М. Вевйорка, К. Девіш, Р. Інглеарт, Г. Колодко, О. Мотиль, А. Ослунд, Т. Парсонс, Н. Смелзер, А. Турен, Ю. Хабермас, Ф. Хайек, П. Штомпка. Питанням змісту та спрямованості сучасної трансформації політичних систем пострадянських країн присвячені праці З. Бжезінського, Е. Вайнінга, Д. Веймера, С. Дубе, А. Ронатасу, С. Террі, Х. Тіммермана, Р.Шварценберга.

Серед вітчизняних дослідників слід виокремити праці таких вчених як: І. Головка, А. Колодій, Ю. Мацієвський, М. Мінаков, В. Полохало, О. Романюк, І. Пантелейчук.

Метою даної статті є дослідження моделі демократичних переходів та практик їх застосування у пострадянських країнах.

Аналізуючи процес трансформації у пострадянських державах слід розуміти їх особливість, що полягає у відході від початкової парадигми транзитології, яка стартовим етапом трансформації ставить авторитарну систему. Натомість визначення особливостей демократизації пострадянських держав слід з усвідомлення того що початковою стадією транзиту для них є відхід від тоталітаризму до авторитарної моделі політичної системи [12].

Так, О. Романюк запропонував декілька моделей демократичного переходу у посткомуністичних країнах на підставі аналізу емпіричних даних, що відображені у дослідженнях «Freedom House». Таким чином дослідник визначає: модель прямого переходу; модель двофазового переходу; модель «зворотного розвитку».

Сутність моделі прямого переходу полягає в тім, що після загибелі комуністичного (тоталітарного) режиму в країні встановлюється режим електоральної (процедурної) демократії, який поступово консолідується і переростає у ліберальну (структурну) демократію [12].

Прикладом даної моделі переходу можна назвати Польщу, Словенію, Естонію, Угорщину, Словаччину, Литву, Латвію, Чехію. Про успіхи трансформації цих країн свідчить їх вступ до НАТО та ЄС.

Характерною ознакою цього типу переходу є відносно короткий період легалізації опозиції формування багатопартійності та проведення демократичних виборів. Ефективне формування електоральної демократії забезпечило селекцію нової політичної еліти та її консолідацію навколо інтегруючих політичних цінностей.

Слід зазначити, що демократизація передбачає особливий спосіб формування політичної еліти, яка розділяє демократичні цінності

та є носієм державницької ідеї. В умовах демократії народ є не просто населенням а селектором політичної еліти. Тому успішність реформ у державі перед усім залежить від якості селектора, адже політичні лідери та партії у боротьбі за голоси виборців перестають бути артикулятором політичних ідей, вони пере за все ретранслюють думки мас. З огляду на це суспільство в умовах відходу від комуністичної ідеології мусить змінити свої ціннісно-просторові орієнтації.

Досвід державотворення Латвійської республіки на першому етапі продемонстрував, з першого погляду не демократичний, але дуже дієвий засіб відбору електорату завдяки прийняттю Закону «Про громадянство Латвійської республіки». В законі чітко окреслена мета яку переслідував законотворець при прийнятті відповідного рішення, а саме в статті 1 зазначено: «1) визначити осіб, які вважаються громадянами Латвії, і гарантувати існування і безперервність латвійського громадянства;

2) забезпечити представникам державної нації (латишам) і автохтонам (ливам) право зареєструватися в якості громадян Латвії;

3) надати можливість особам, які вимушено покинули Латвію і їх нащадкам зареєструватися в якості громадян Латвії;

4) сприяти розвитку згуртованого і заснованого на спільних цінностях Латвійського народу Латвійського суспільства» [3].

Особливого значення у цій статті набуває пункт 4, яким чітко визначене прагнення через консолідацію громадян сформувати електорат, що об'єднаний спільними цінностями, а отже при здійсненні виборів забезпечить і формування консолідованої політичної еліти.

Закон «Про громадянство Латвійської Республіки» містить перелік осіб, що не може бути громадянами держави, зокрема особи які:

- діяли проти незалежності Латвійської Республіки, демократичної парламентської державного устрою або існуючої в Латвії державної влади;

- після 4 травня 1990 року поширювали ідеї фашизму, шовінізму, націонал-соціалізму, комунізму і інші тоталітарні ідеї, розпалювали національну або расову ненависть або ворожнечу;

- після 17 червня 1940 року вибрали Латвійську Республіку своїм місцем проживання відразу після демобілізації зі збройних сил СРСР (Росії) або внутрішніх військ СРСР (Росії), і на момент призову або вступу на службу Латвія не була їх постійним місцем проживання;

- були співробітниками державної служби безпеки, розвідувальної або контррозвідувальної служби СРСР або Латвійської РСР,

за винятком осіб, які були співробітниками відділів планування, фінансів або адміністративно-господарського відділу Комітету державної безпеки СРСР або Латвійської РСР;

- після 13 січня 1991 року діяли проти Латвійської Республіки в КПРС (ЛКП), інтерфронти ЛССР, Об'єднаній раді трудових колективів, Організації ветеранів війни і праці, Вселатвійському комітеті громадського порятунку або його регіональних комітетах або в Латвійському союзі комуністів[3].

Зазначені обмеження не дозволили особам, що могли не поділяти ідеї ствердження Латвії як самостійної, суверенної держави з європейським вектором розвитку стати її громадянами а отже формувати електорат, політичні партії. Таким чином фактично законом відсіяно від політичної участі частину населення, яке могло негативно вплинути та процес демократизації держави.

Крім того законодавством визначено чіткий перелік осіб, які є громадянами держави, або можуть ними бути, серед них:

- особи які були громадянами Латвії до 17 червня 1940, а також їх нащадки;
- латиші або ліві, які підтвердив свою приналежність до державної нації;
- особи які володіють склали іспит із знання державної мови та Конституції і знають гімн та історію держави, а також склали присягу на вірність державі[3].

Законодавство Латвійської республіки передбачає позбавлення громадянства осіб які публічно закликали до насильницького повалення державної влади, закріпленої в Конституції Латвійської Республіки або насильницької зміни конституційного ладу, публічно закликали до вчинення або здійснювали організаційні дії, спрямовані на ліквідацію державної незалежності [3].

Проте такі особи не стають апатридами, вони отримують статус не громадян, що позбавляє їх права політичної участі у житті держави. В цілому на території республіки проживає понад 14% не громадян серед них понад 65% є етнічні росіяни [2].

Отож приймаючи відповідні положення законодавства про громадянство, парламент забезпечив формування консолідованого електорату з більш-менш подібним баченням власної державності, що не дозволило у майбутньому створення політичних партій діаметрально протилежного бачення як вектору зовнішньої так і внутрішньої політики держави. Також фактично завдяки законодавству

відбувся відбір електорату який у майбутньому забезпечив рекрутування латвійської еліти та її консолідацію. У даному напрямі щодо демократичних перетворень спрацьовувало і законодавство про демокунізацію Латвії, яким забезпечувалась ротація політичної еліти, та можливість проведення демократичних виборів.

Внаслідок включення електорального механізму в Латвії, а також Литві, Естонії, Польщі комуністичні партії або трансформувалися у соціал-демократичні, або ж взагалі були усунені від політичної боротьби. Урядову політику цих держав можна назвати синтезом ліберальних реформ та соціальної спрямованості, що поєднує ліберальні реформи з заходами соціального захисту населення. У зовнішній політиці за усіх урядів домінує західний вектор, що викликає зворотну реакцію – політичну та економічну підтримку трансформаційних процесів західними демократіями.

Успішна трансформація, зазначених держав, зумовлена тим, що в цих країнах тоталітарні режими інституціоналізувались силовим шляхом, внаслідок їх окупації СРСР відповідно до «Пакту Молотова-Ріббентропа».

Про не сприйняття населенням тоталітарної комуністичної моделі у післявоєнний період свідчать масові заворушення у Польщі, Угорщині та Чехословаччині. Адже комуністичні режими в цих країнах тримались, виключно на військовій підтримці СРР. Не мало важливим чинником трансформації в цих державах можна вважати їх приналежність до західнохристиянської цивілізації ідейними основами якої є гуманізм, лібералізм. Тому демократизація у цих державах сприймалась населенням як повернення до свого сталого цивілізаційного розвитку. Зазначена особливість відображалась навіть у період комуністичного режиму в цих державах, адже в них зберігалась, нехай навіть формально, багатопартійність.

Так наприклад, внаслідок проведення в Польщі перших більш-менш вільних виборів до Сенату та Сейму у червні 1989 року комуністичний режим у Польщі впав. Адже попри згоду комуністів провести вибори за умови, що 65% місць у Сеймі буде належати їм та підконтрольним партіям. Результати виборів стали неочікуваними навіть для опозиції, так наприклад Опозиційний діяч часів Польської Народної Республіки Генрик Вуєц згадує: ні опозиція, ні державне керівництво не сподівалося таких руйнівних для комуністичної влади результатів: «Того, що ми переможемо на виборах,

ніхто не передбачав. Ми думали, що якогось успіху досягнемо, але не такого, як остаточно вирішило суспільство, народ» [1].

Отож за результатами виборів до сенату комуністи отримали лише 15,8 % голосів, а союзники (Об'єднана селянська та Демократична партії) порвали угоду з комуністами, що дало змогу сформувати перший некомуністичний уряд Т. Мазовецького [8].

Також чинником успішної трансформації у аналізованих державах є те, що тоталітарний режим у цих державах функціонував від 1941 до 1951 року, без масового винищення населення, як то було характерним для України (голодомор 1930 років). Таким чином соціалізація старшого покоління населення відбулося в дототалітарний період. А цінності цієї категорії населення були сформовані в докомуністичний період, що зумовило відсутність культурного звязку з попередніми поколіннями громадян і їх цінностями.

Проте не в усіх посткомуністичних країнах місце тоталітарних режимів заступила електоральна демократія. На думку О. Романюка причини різниці у розвитку цих країн від посткомуністичних демократій полягають у наступному.

По-перше, усі вони є новоутвореними державами, які виникли внаслідок розпаду СРСР. У них немає національної єдності, що, на думку Д. Растоу, є «попередньою умовою» переходу до демократії [10, с. 6 - 8]. Трансформація тут має бінарний характер, бо у її межах відбуваються два процеси: соціально-політичний (детоталітаризація суспільного життя); другий – національно-політичний (розбудова суверенної національної державності).

Взаємодія цих процесів значно ускладнює структуру політичного конфлікту, що істотно заважає демократизації суспільства [11, с. 4]. Адже у період сталінського режиму тоталітарна система досягла свого апогею, через масовий маховик репресій проти населення різних категорій. До того ж в цих країнах тоталітарний режим функціонував близько семи десятків років, за які у активне життя увійшло три генерації населення. О. Романюк вказує на те, що за висновками соціальної психології – при суттєвій зміні соціального контексту у третій генерації відбуваються серйозні зміни культурного генокоду [12].

Отож, проаналізувавши чинники авторитаризації політичної системи пострадянських країн, можна зробити висновок, що у подальшому трансформація авторитарної системи відбувається у напрямку формування електоральної, а згодом і ліберальної демокра-

ті. Проте інша частина держав може відхилитися в бік тоталітаризму. Виходячи з цього О.Романюк виокремлює модель двофазового переходу та модель «зворотного розвитку» [12].

Модель двофазового переходу передбачає трансформацію політичної системи у першій фазі - від тоталітаризму до авторитаризму, у другій - від авторитаризму до електоральної демократії та ліберальної демократії.

Трансформація тоталітарного режиму в авторитарний є позитивним процесом, адже забезпечує вивільнення з під державного контролю приватного економічного, культурного сектору. Таким чином в цих сферах суспільного життя виникають громадські об'єднання, як не політичні угруповання що виражають, спочатку не політичні інтереси певних груп населення, що за сприятливих умов забезпечує розвиток громадянського суспільства. Таким чином розпочинається процес переходу від авторитаризму до демократії. Адже згодом громадські організації прагнуть до вираження своїх інтересів у центрі прийняття політичних рішень, завдяки чому інституціоналізуються в подальшому політичні партії, які мобілізують населення до політичної участі.

Отже, трансформаційний процес набуває двофазової форми, у якій перша фаза веде до детоталітаризації та структурування авторитаризму, а друга полягає у демократизації політичної системи суспільства. На думку О. Романюка таку потенцію мають і деякі пострадянські авторитарні системи [12].

Альтернативою двофазовій моделі є модель «зворотного розвитку», суть якої полягає в тому, що внаслідок певних обставин суспільство повертається до попереднього (тоталітарного) стану. В цьому випадку процес трансформації переривається і суспільство не досягає нової якості, залишаючись на стадії авторитаризму, або ж маючи тенденцію повернення до тоталітаризму.

Таку модель, на думку О.Романюка, становлять Білорусь і Туркменістан, у яких з кожним роком погіршуються показники демократизації суспільно-політичних процесів. Їх системи мають більше ознак тоталітаризму, ніж авторитаризму. В них функціонує державна (адміністративно-командна) економіка, де 75% ВВП виробляє державний сектор. Майже не існує поля громадянського суспільства. Панує урядова монополія на ЗМІ. Проте білоруський і туркменський режими відрізняються один від одного [12].

Різницю цих двох режимів чітко окреслив О.Романюк. Насамперед автор зазначає, що у Туркменістані режим набув майже класич-

них ознак тоталітаризму. Існує єдина політична партія (Демократична партія Туркменістану), очолювана президентом С. Ниязовим, а після 2006 року Г. Бердимухамедовим, що став президентом держави з 2007 року [6].

Що стосується періоду президентства С. Ниязова то політична система мала усі ознаки тоталітаризму. Було знищено опозицію, усю владу сконцентровано в руках глави держави, бо він був не лише президентом республіки та головою партії, але й главою кабінету міністрів, головою Народної Ради – вищого представницького органу, верховним головнокомандувачем у званні генерала армії, головою ради оборони і національної безпеки, начальником цивільної оборони країни. Кандидатури депутатів усіх структур національного представництва, що формально обираються громадянами, попередньо узгоджуються з президентом [4].

Слід зазначити, що після смерті С.Ниязова та виборів нового президента Г. Бердимухамедова у Туркменістані відбувся зсув політичної системи у бік авторитаризму. Відбулося розвінчання культу Туркменбаші, повернення до 10-річної шкільної освіти, скасована заборона діяльності опери та цирку. Також у 2010 році президент ініціював створення ще однієї партії у республіці, зокрема Г. Бердимухамедов зазначив: «Поява в Туркменістані Селянської партії, яка роз'яснювала б суть аграрної державної політики, забезпечувала б ідеологічне обґрунтування реформ, що проводяться в сільському господарстві, була б своєчасною» [9].

На думку президента, головна вимога, яку повинні виконувати нові політичні партії, полягає в дотриманні Конституції країни і активній участі в загальнонаціональному русі Галкиниш (рух, що об'єднує суспільно-політичні рухи країни, очолювані Демократичною партією Туркменістану). Таким чином усі потенційні партії Туркменістану мають бути провладними, що є ознакою авторитарного політичного режиму [9].

26 вересня 2008 р. у Туркменістані була проведена конституційна реформа, відповідно до якої кількісний склад депутатів парламенту збільшено до 125. Крім того, була ліквідована Народна Рада. Конституція у редакції 2008 р. не визначала Туркменістан як однопартійну державу [6]. Парламентські вибори 2008-2009 рр. були першими виборами з часу здобуття країною незалежності, в яких брали участь і інші партії, окрім пропрезидентської Демократичної партії Туркменістану.

У лютому 2012 р. Г. Бердимухамедов був переобраний на посаду президента. Як зазначає І. Осадчук, особливостями формування та функціонування правлячої еліти в контексті в Туркменістані є: закритість і величезна дистанційованість (економічна, політична) правлячої еліти від населення; сімейно-клановий характер правлячої еліти (трайбалізм у країні виражається у домінуванні представників племені текінців у складі правлячої еліти); еліта функціонує в рамках суворої ієрархії, де пріоритетними є особиста відданість президенту та спільність походження; основна боротьба в середовищі еліти йде за право поширити свій вплив на главу держави та інші елітні угруповання, а вже за допомогою цього – на державний і суспільний розвиток; порядок і механізми врегулювання відносин всередині правлячої еліти визначаються президентом країни та його найближчим оточенням. Режим який сформувався в Туркменістані за часів правління чинного президента І.Осадчук називає – «патронажним презенталізмом» [6].

Слід зазначити що за останні роки у Туркменістані не відбулося реформ, які б засвідчували можливість транзиту від авторитаризму до демократії, що ще раз надає підставу стверджувати, що Туркменістан є прикладом моделі «зворотного розвитку».

У Білорусі режим не має деяких ознак, які у класичній теорії тоталітаризму вважаються іманентними. Не існує інституту правлячої партії, але, як вважає В. Якушик, «влада однієї легальної партії не є обов'язковою ознакою тоталітаризму» [5, с. 40]. Не існує також оформленої офіційної ідеології. Проте немає поля громадянського суспільства, а держава має усепроникаючий, корпоративний та поліцейський характер. Під час виборів і референдумів контроль та управління голосуванням здійснюють керівники підприємств і установ. «Громадські» організації представляють інтереси держави у сферах діяльності цих організацій. Білорусь має усі ознаки поліційної держави у, якій чисельність внутрішніх військ перевищує в рази збройні сили держави. Крім того зберігає своє функціональне призначення з захисту режиму КДБ. Опозиційні партії діють на легальній основі, проте переслідуються їх члени, а лідери піддаються репресіям.

Отже, за своєю сутністю політичний режим Білорусі доцільно, користуючись терміном, який свого часу запропонував В. Полохало, визначити як неототалітарний.

Ще одним яскравим прикладом моделі «зворотного розвитку» є Російська федерація, в якій чітко продемонстрована тенденція до

згортання демократії та встановлення авторитарного режиму, станом на сьогоднішній день.

Авторитаризм у РФ сформувався в період президентства В. Путіна. Зокрема в Росії на законодавчому рівні реформувались органи центральної і регіональної влади, де очільниками федеральних округів стали особи наближені до президента. Суб'єкти федерації здійснюють процедуру попереднього узгодження кандидатів у федеральний парламент із центральною владою [7].

Реформувалася і судова система держави. Для новопризначених федеральних суддів вводились обмеження в термінах їх перебування на даній посаді. Право затвердження суддів упродовж усього їх життя було вилучено із судової колегії і стало прерогативою Президента. Всі ці зміни значно посилили виконавчу владу у законодавчій і судовій системі [13].

Оточення В. Путіна ініціювало прийняття закону про місцеве самоуправління. Одним із важливих пунктів даного закону стала можливість запроваджувати в містах посаду сіті-менеджера, який є управлінцем у сфері місцевого самоврядування. Таким чином, відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування» сіті-менеджер стає фактичним керівником місцевого самоврядування, а мер обирається із склади думи і стає її головою. Таким чином завдано удару по головному принципу самоврядування – виборність його органів і керівних осіб територіальною громадою [13]. У державі законодавчим способом ліквідований механізм оголошення імпічменту Президента шляхом референдуму та можливість ініціювання відставки губернаторів.

Закон про протидію екстремізму правоохоронні органи отримали необмежені можливості контролю діяльності громадських організацій. Також законодавством обмежене право громадян на мирні збори, мітинги та інші акції протестів, контролюються інформаційні потоки в мережі та обмежена діяльність іноземних фондів, які фінансують діяльність громадських організацій в РФ.

На думка В. Панасюка основою успіху авторитарного президентства є політична культура суспільства. Адже «Російське суспільство ніколи не знало демократії. Євразійська модель управління в умовах плюралістичного за етноконфесійним складом населення була вимогою часу. Імперіалістичні прагнення субелітних угруповань зміцнювали інституційну модель абсолютної монархії. Війна вимагала економічних ресурсів з регіонів для розширення і утримання

державних володінь. Тому керівництво країною здійснювалося шляхом жорсткої централізації влади» [7].

Таким чином, політична трансформація Росії стає яскравим прикладом моделі «зворотного розвитку». Причина криється також в бажанні правлячої еліти зберегти своє положення. Тому демократизація сприймається ними як загроза їх владі. Адже в умовах політичного транзиту виникають дієві інститути рекрутування нових лідерів, а вибори стають основним механізмом ротації політичної еліти. Основою легітимності авторитарного режиму в Росії є низька політико-правова культура населення, пасивність та патримоніальне сприйняття влади з притаманним прагненням мас її сакралізувати.

Бібліографічний список:

1. 26-ліття перших частково вільних виборів у Польщі. URL: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/209191>
2. Latvijas iedzīvotāju sadalījums pēc nacionālā sastāva un valstiskās piederības. URL: http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/01.01.2015/ISVN_Latvija_pec_TTB_VPD.pdf
3. Закон «Про громадянство Латвійської республіки». URL: <http://www.mfa.gov.lv/ru/informacionnye-materialy-i-dokumenty/voprosy-istorii-latvii/zakon-latviyskoy-respubliki-o-grazhdanstve>
4. Кадырова М. Халиф на исторический час. Загадочная страна и её вождь туркменбаши. *Зеркало недели*. 2002.
5. Карбалевиц В. Білоруська модель посткомуністичних трансформацій. *Політична думка*. 2000. № 1. С. 38-56.
6. Осадчук І. Ю. Особливості формування та функціонування правлячої еліти в контексті «патронажного президенталізму» в Туркменістані. URL: http://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Osadchuk_Ruling-elite_Turkmenistan.pdf
7. Панасюк В. А. Особливості відбудови авторитарного режиму в сучасній Російській Федерації. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2169/Panasjuk%20VA%20Osoblyvosti%20vidbudovy.pdf?sequence=1>
8. Політологія посткомунізму : Політичний аналіз посткомуністичних суспільств. URL: <http://litopys.org.ua/polpost/pp.htm>
9. Президент Туркменістану дозволив створити в країні другу партію. *Кореспондент*. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/1076201-prezident-turkmenistanu-dozvoliv-stvoriti-v-krayini-drugu-partiyu>
10. Растоу Д. А. Переходы к демократии: попытка динамической модели. *Полис*. 1995. № 5. С. 5-15.
11. Романюк О. Суспільно-політичні трансформації в новоутворених посткомуністичних країнах : спроба системного аналізу. *Людина і політика*. 2003. №5. С. 3-11.

12. Романюк О. Моделі посткомуністичних трансформацій. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8835/03-Romanuk.pdf?sequence=1>
13. Трофимов А. Краткая история закручивания гаек в России. *Forbes*. 2012. 20 липня. URL: <http://m.forbes.ru/article.php?id=84393>
14. Хантингтон С. Третья волна. Демократизация в конце XX века. URL: <http://www.alleng.ru/d/polit/pol048.htm>

The article deals with the basic models of democratic transitions and the practice of their application in post-Soviet countries, in particular, the Latvian Republic, Poland, Byelorussia, Turkmenistan, the Russian Federation. It is determined that for the post-communist countries there are three models of political transit, namely: direct transition model; two-phase transition model; model of «reverse development». The peculiarities of political transit in each of the states are analyzed and the factors that stimulated the success of the democratic transition in the Baltic States, Poland, Hungary and others were determined. The main reasons for the failure of democratization in the Russian Federation, Belarus, and Turkmenistan are also identified.

Keywords: democratization, political transformation, political transit, models of democratic transitions.

УДК 321:316.483(477)

Завгородня Ю.В., НУ «ОЮА»

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ В УМОВАХ ТРАНЗИТНОГО СУСПІЛЬСТВА: НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Сучасна українська держава позиціонує себе, як незалежна, соціальна, правова та демократична країна. Нормативно правові акти визначають демократичний політичний режим у суспільстві, однак об'єктивні чинники та факти показують певну невідповідність цього постулату тим політико-правовим процесам, які відбуваються у суспільстві. А тому, все частіше науковці характеризують Україну, як країну, яка перебуває у перехідній площині в напрямку зміни політичного режиму. Усі зміни, які відбуваються в країні супроводжуються політичними конфліктами. Все частіше вони набувають деструктивного прояву, та потребують відшукування дієвого механізму їх вирішення. Аналіз причин виникнення політичних конфліктів допоможе швидко реагувати на них та врегульовувати.

Ключові слова: транзит, транзитне суспільство, політичний конфлікт, протиборство, демократичний режим.